

A MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

MUNKÁLKODÁSÁRÓL

S PÉNZTÁRA MIBENLÉTÉRŐL

1867-ben.

JELENTÉSE

AZ IGAZGATÓ TANÁCSNAK.

PEST,
NYOM ENICH GUSZTÁV MAGY. AKAD. NYOMDÁSZNÁL.

MDCCCLXVIII.

A MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
MUNKÁLKODÁSÁRÓL

S PÉNZTÁRA MIBENLÉTÉRŐL

1867-ben.

JELENTÉSE

AZ IGAZGATÓ TANÁCSNAK.

~~~~~

PEST,
NYOM EMICH GUSZTÁV MAGY. AKAD. NYOMDÁSZNÁL.

MDCCCLXVIII.

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

I. A Magyar Tudományos Akadémia az utóbbi ünnepélyes közülés 1867. januar 31-dike óta 1868. márcz. 21-éig negyvenöt osztály- és összes ülésben működött.

1.) A *Nyelv- és Széptudományi Osztályban* 1867. febr. 11-én *Télfiy Iván* l. t. „*Miller Károly görög codex felfedezéseiről*“, *Budenz József* l. t. „*a magas és magnus-féle magyar árja nyelvhasonlatról*“ értekezett; *Hunfalvy Pál* r. t. pedig a *Nyelvtudományi Közlemények* V-dik kötetét mutatta be. Márcz. 11-én ismét *Budenz József* „*török (jakut) szófejtegetéseket*“ bírált; *Rózsay József* l. t. „*Kol Simrah*“ (öröm-szózat) czímű héber költeményt mutatott be, és „*Izrael könyörgései*“ fordított magyar imakönyv ismertetését adta. April 15-én *Barna Ferdinánd*, mint vendég, értekezése: „*Észjárati találkozások a magyar és finn nyelvben*“ olvastatott; máj. 20-án *Pulsky Ferencz* tiszt. t. „*Néhány szó Müller Miksa nyelvtudományi felolvasásairól*“ czímen értekezék; jun. 24-én gr. *Kuun Géza* lev. t. „*a gyökök elméletéről*“ értekezve foglalta el akadémiái székét; jul. 22-én *Hunfalvy Pál* r. t. a bécsi cs. tud. akadémia kiadásában megjelent, s a rumun vagy keleti román népet és nyelvet tárgyazó munkák nyomán „*a rumun nyelvről és népről*“ tartá előadást; mig gr. *Kuun Géza* l. t. „*a harári nyelvről*“ és *Toldy Ferencz* r. t. „*a Margit-legenda koráról*“ értekeztek. Oct. 21-én *Budenz József* „*az ime végű eszközneveket a finn nyelvben*“ vette vizsgálat alá; nov. 18-án *Vámbery Ármín* lev. t. „*a dél-szibériai török-tatár népfajok irodalmáról*“, és *Télfiy Iván* l. t. „*az attikai törvényekről*“ értekezett, bemutatván „*Corpus Juris Attici*“ czímű saját munkája 1-ső füzetét; dec. 16-án *Gyulai Pál* r. t. „*a francia klasszikai drámáról*“ olvasott, és *Hunfalvy Pál* r. t.

Roeslernek az erdélyi helyneveket és az oláh fejedelemség kezdetét tárgyaló értekezését ismertette.

1868. jan. 27-én *Hunfalvy* Pál r. t., XVI. és XVII. századbeli magyar okmányokat ismertetett nyelvi és néptörténeti tekintetben, és *Fogarasi* János r. t. „a pedig, penig és kedig szókról“ olvasta fel értekezését. Febr. 24-én *Tárkányi* Béla l. t. az (általa fordított) „legújabb magyar szentirásról“ értekezett.

Ez osztály körébe tartozó kiadványok közül a *Magyar Nyelv Szótárának* nyomtatása ernyedetlenül foly, múlt évben a IV. kötet 3, 4, 5. füzetei jelenvén meg; külön kiadásra várnak, ez osztály által ajánlva, *Szabó* István Hesiodja és *Barna* Ferdinánd Kalevalája.

2. A *Philosophiai Osztály* ülésein: márcz. 18-án *Mihályi* Károly lev. t. székfoglalóul „kísérletet“ tőn „felelni, lélektani alapon, az ismerettan fő kérdésére“; april 8-án *Ney* Ferencz l. t. a „nagyobb és kisebb nemzetiségek létjogi viszonyait“ fejtegette; april 29-én *Nagy* Márton l. t. a „gymnasiumok és lyceumok szervezetéről“, ugyanakkor *Schvarcz* Gyula l. t. „a harmadlagos tanfolyam statistikájáról Magyarországon“ értekezett „különös tekintettel külföldön tanuló egyetemi és műegyetemi hallgatóink statistikájára.“ Ugyan ő „rövid ismertetését“ adta „az oláhországi (ruméniai) hivatalos közoktatásügyi statistika legújabb munkálatainak.“ Jun. 17-én *Haberern* Jonathán lev. tag. „Aristoteles befolyását a philosophia újabb korszakára“ fejtegetve foglalta el akadémiai székét. Nov. 25-én *Rónay* Jácint „az ős emberek haladásáról“ tartott értekezéssel foglalta el rendestagi székét, s ugyan e tárgyat folytatá dec. 9-én, a midőn *Molnár* Aladár lev. t. székfoglalásul e kérdést fejtegette: „a tudomány jelen álláspontján jogosult-e a philosophiának, mint külön tudománynak, a művelése?“

1868. jan. 20-án *Horváth* Cyrill t. t. „a philosophiai módszerek akadályairól“ értekezett.

Az osztály és különösen *Horváth* Cyrill tiszt. tag gondoljai alatt *Apáczai Csere* „Logikácskája“ és „Encyclopaediájának“ bölcseلمي fejezetei nyomtatnak, s immár közel vannak a megjelenéshez.

3. A *Törvénytudományi Osztály* ülésein: febr. 18-án „a

magyar királyság és nemesség helyzete Magyarországon a vegyes házakbeli királyok alatt“ című közjogtörténeti értekezés olvastatott *Toldy Istvántól*; márcz. 4-én *Trefort Ágoston* tisz. t. székfoglalóul „az 1848-ki törvények közgazdasági momentumairól“, — *Csatskó Imre* lev. tag „a francia polgári törvénykezésről“ értekeztek. Ápril 8-án *Kautz Gyula* „az államadósságügy elmélete“ című értekezéssel foglalta el rendestagi székét.

1868. jan. 20-án *Konek Sándor*, rendestagi székfoglalóul „a magyar korona országainak legújabb népesedési mozgalmait“ tárgyalta; márcz. 2-án *Csatskó Imre* l. t. „a büntető jog alapelveiről“ tartott előadást; márcz. 16-án *Hoffmann Pál* l. t. „Cicero magánjogi perekben tartott beszédeit“ fejtegeté „jogi szempontból tekintve“, s dr. *Tormay* úrnak „Pest-városa élet- és halálozási viszonyairól“ szóló értekezése olvastatott.

4. A Történettudományi Osztály ülésein, a historia és rokon tudományok köréből: febr. 4-én *Thaly Kálmán* l. t. „a dunántúli levéltárakat“ ismertette, „fő tekintettel a Rákóczi korára“, — és ugyanakkor olvastatott *Frankl Vilmos* úr, mint vendég, értekezése „az 1618-iki királyválasztó országgyűlésről“; egyszersmind *Vámbéry Ármin* l. t. „egy magyar-perzsa követségről“ tartván előadást. Febr. 18-án *Rómer Flóris* l. t. „szent Margit oltáráról“ értekezett; márcz. 4-én *Konek Sándor* r. t. *Schimmer A.* munkáját ismerteté e címen: „Magyarország népesedési mozgalmairól 1864.“ és *Rómer Flóris* l. t. az *Archaeologiai Közlemények* egyik füzetét mutatá be jellemző ismertetéssel. Márcz. 18-án *Thaly Kálmán* l. t. „II. Rákóczy Ferencz levéltárát“ ismertette; ápril 8-án *Arányi Lajos* lev. tag „Vajda-Hunyadvárról“ tartott előadást, bemutatva egyszersmind a vár érdekes mintáját és fekráizait; előadását folytatta és bevégezte máj. 13-án; a mikor *Wenzel Gusztáv* r. t. „Visszapillantás II. Géza korára“ című értekezései sorát kezdette meg. Folytatta ezt máj. 27-én; ugyanakkor *Karácson Mihály* l. t. „Buda-Pest történelméből“ olvasott; júl. 1-én *Keleti Károly* úr, mint vendég, értekezése „Magyarország mezőgazdaságáról“, — és *Szilágyi Sándor* l. tagé „Bethlen Gábor trónfoglalásáról“ adtak

elé, s *Thaly* Kálmán l. t. „Komáromi János — Thököli bujdósó fejedelem titkára — törökországi naplójának eddig lappangott eredeti kéziratát“ mutatta be „s egy csomag másolt okmányt a modenai Este hercegi levéltárból.“ Jul. 15-én *Knauz* Nándor l. t. „a nápolyi Margit-legendáról“ és *Érdy* János r. t. „Lipótvárnak megszállási érmeiről“ értekeztek; jul. 29-én dr. *Gerlóczy* Gyula mint vendég „a budai magyar müegyetem ismertetését“ adta „történeti és statistikai szempontból, és *Podhradczy* József r. t. „Rogerius spalatói érseknek, a tatárjárás írójának, életét.“

A szünidő után, oct. 14-én *Thaly* Kálmán l. t. „Bercsényi levelezését Károlyival“ ismertette jellemző előadásban, s *Hunfalvy* János mint szerkesztő a Statistikai és Nemzetgazdasági Közlemények egy új füzetét mutatta be; ugyanő oct. 28-n „Gifford Palgrave arabiai utazását“, s *Konek* Sándor l. t. „a nemzetek szellemi életét a párisi világtárlaton“ vette tárgyalás alá. Nov. 11-én *Ráth* Károly l. t. értekezése: „A békealkudozások kezdete Bocskai Istvánnal 1605.“ olvastatott.

1868. jan. 7-én *Szilágyi* Ferencz l. t. „A protestans és római katolikus egyházak a párisi világtárlaton 1867-ben“ czimű előadást tartott; *Rómer* Flóris l. t. pedig az Archaeologiai Közlemények VII. köt. I. füzetét ismerteté; ugyanez febr. 3-án „a Corvina ügyében tett újabb vizsgálatokról“ értesíté az Akadémiát; febr. 17-én ismét *Szilágyi* Ferencz értekezett ily czímen: „A magyar nyelv ügye a két magyar hazában II. József császár alatt“ és *Henszlmann* Imre l. t. előadá „Bevezetését a franczia festészetről szóló párisi kiállítási jelentéshez.“ Márcz. 2-án *Szilágyi* Ferencz „Cserey Heléna id.b. Vesselényi Miklósné, a türelmi korszak vértanúja“ cz. értekezést olvasott.

5. A *Mathematikai és Természettudományi Osztályok* egyesült ülésein: febr. 25-én *Zlamál* Vilmos l. t. „Az állattenyésztés fontossága és jelenlegi állása“ czimű előadással foglalta el akadémiai székét; ugyanakkor *Pólya* József r. t. „a marhavészről“ értekezett, vizsgálván „annak eredetét, kifejlését, terjedését s terjedése akadályait“; *Arányi* Lajos l. t. „huszonkét évi kórboncztani vizsgálata eredményét“ adta elő, — és *Szily* Kálmán l. t. rövid előadásban bemutató

egy értekezését „a telített vízgőz nyomásának törvényéről, magasabb mérsékleteknél.“ April 1-én *Győry Sándor* r. t. „az egyenletek gyökereinek határaitól“ értekezett; máj. 6-án *Horváth Ignác* úr mint vendégtől „Poncelet tételének egyszerű levezetése és általánosítása“ olvastatott, s *Preysz Mór* l. t. „a bornak gyógytani hatását, vegytani szempontból“ terjeszté elő. Jun. 3-án *Győry Sándor* r. t. „a felsőbb egyenletek gyökereiről mint első foku szorzókról“ tartá értekezést, s *Nendtvich Károly* r. t. *Kéry Imre* l. t. munkáját: „A menyházi gyógyvizekről“ ismertette. Jul. 8-án *Schenzl Guidó* l. t. székfoglalól „a delejes lehajlás megméréséről“ értekezett; ugyanakkor *Szabó József* „a történelmi és geológiai halmok“ című értekezéssel foglalta el rendestagi székét; *Than Károly* l. t. „egy általa felfedezett új légnemről“ tartá előadást, azt, vegyalkatánál fogva, *szénéleg-kénegnek* nevezvén el; bemutatá egyszersmind *Krenner József* úr mint vendég egy értekezését, mint a kétféle kénsavas kadmium-kálium só jegeczmérésének eredményét s a hozzávaló rajzokat. — Oct. 7-én *Vész János Ármin* l. t. egy új életbiztosítási nemet mutatott be, arról „Biztosítási kölcsön“ címmel értekezve, algebrai képletekkel; nov. 4-én *Hunfalvy János* r. t. az 1864. 1865, 1866. évekről összeállított magyarországi légtüneti észleleteket mutatta be; dec. 2-án gr. *Lázár Kálmán* l. t. „Magyarország madarai“ ismertetésével foglalta el akadémiai székét; *Pólya József* r. t. „a talajvíz ingadozási árapályának felvilágosító bírálatát“ adta, és *Akin Károly* úr, mint vendég, „Faraday tudományos működését“ jellemezte.

1868. jan. 13-án *Hunyady Jenő* l. t. „néhány magasabb algebrai görbék- és felületekről“ értekezve foglalt széket; *Szabó József* r. t. „a Londonból és Berlinből érkezett meteoriteket“ mutatá be kísérő előadással; febr. 10-én *Schenzl Guidó* l. t. „a magnetikai állandók viszonyairól honunkban“ értekezett; *Than Károly* l. t. *Hoffmann Károly* úr értekezését „a só-oldatok elegyítésénél történhető cserebomlásról“ mutatá be; — és *Hunyady Jenő* l. t. „D'Alembert Mechanikájának az akadémiai könyvtárban levő I. kötetéről“ (melyben a szerző sajátkezű jegyzetei találtnak) ada értesítést. Márcz.

9-én Pólya József r. t. „az egészségügy philosophiáját“ adta elő.

II. A magyar nép és nyelv, történet és föld ismertetésére rendelt *Allandó Bizottságok* a lefolyt évben is szorgalommal működtek feladatuk megoldására. Nevezetesen

1) A *Nyelvtudományi Bizottság* — nem számítva gyakori időrabló foglalkozását, melyet az Akadémiához kontár nyelvészkedők által beküldetni szokott nyelvi kérdések s dolgozatok felőli véleményadásra kell vesztegetnie, — „Közleményei“ VI-dik kötetét mutatja be működése eredményeül. A népek keletkeztét a nyelvek magok, melyek megannyi sajátságos alakok, hirdetik; a népek azon történeteit is, melyeket a történelem nem jegyezhet föl, kiolvassuk a nyelvek alakulásaiban megőrzött adatokból. Ezekhez pedig a szótári fejtegetések útján juthatunk, milyeneket Budenz József a fentebbi kötetben közöl. Ide vágnak az „észjárati találkozások a magyar és finn nyelvben“ Barna Ferdinándtól, s a „gyökök elméletéről“ czimű értekezés gr. Kuun Gézától. Ez okból közlé, ugyanott, Hunfalvy Pál azon tudományos értekezések ismertetését, melyekben a szerzők, Miklosich és Roesler, a rumun népnek és nyelvének alakulását igyekeznek megfejtetni. Itt jelent meg Telfy Iván értekezése „Solon adó-törvényéről“ s „attikai törvénykönyvének“ ismertetése. — A szótári pótlékok ez idén is folytak, leginkább Gruber József és Moenich Károly urak serénykedvén azok gyűjtésében. — Toldy Ferencz indítványára a magyar helyesírás ügyét is tanácskozás alá vette a bizottság, az eredményről később fogja megtenni jelentését. Foglalkozik azon, nyelv tekintetében igen érdekes magyar oklevelekkel a XVI. és XVII. századból, melyeket az Akadémia Hellner Péter úrtól kapott ajánlékba; valamint a magyar történelmi szótárral is, melyet egyik tagja, Mátyás Flórián, immár nyomatni kezd.

2) A *Történelmi Bizottság* a hazai történelem kútforrained mind gyűjtése, mind szerkesztése és kiadása körül nagy buzgalmat s élénk munkásságot fejtett ki. Jelesül

a) A *Florenczi Magyar Okmánytár* részére a másoltást folytatta, Simonyi Ernő úr által; kitől szintén a *barcelonai* levéltár Hungaricait is várja. A *modenai* államlevéltár-

ből, fontos, különösen a XVII. század végére s a XVIII. elejére vonatkozó s a magyar történetet világosító követjelentések másolását eszközölte *Mircse* János úr által; kitől már szintén bírja *Zsigmond* király és császár levelestárát 1427—32-ről, a milanói államlevéltárból.

b) Sajtó alá készek: 1) *Marino Sanuto* velencei patricius kézirati nagy munkájából (De Successu Rerum Italiae et totius Mundi, LVI. könyv) az 1496. és köv. évekre, a magyar dolgok kivonatai a Történelmi Tár XIV. kötetéül, *Wenzel* Gusztáv biz. tagtól. 2) *Rhédei László* Történeti Maradványai, *Nagy* Iván b. tagtól, melyek *P. Szathmáry* Károly urnak a Kemények levéltárából közölt okmányaival a Történelmi Tárnak egy külön kötetét teszik. E gyűjtemény különösen a II. Rákóczi György, Barcsai, Kemény fejedelemségi háborgásaik korát világosítja fel. 3) Egy *Milánói Magyar Okmánytár* két kötetben, *Barátosi Mircse* Jánostól, mely az 1456—93. éveket foglalja be. A Monumenták okmányos osztálya számára. 4) Ugyanoda *Beatrix* királyné *Levelestára* 1477-től 1508-ig, t. i. a királyné haláláig, a modénai állami levéltárból, b. *Nyáry* Alberttől. 5) *Kritoboulos*, az utolsó byzanti történetíró, legújabbán fölfedezett munkája II. Mehmed életéről, mely hazánk s délkeleti Európa történetére rendkívül fontos; *Dethier* Adolf, a konstantinápolyi cs. k. austriai collegium igazgatója által sajtó alá készítve. Az Akadémia, e kútfő európai nagy érdeke miatt, a Monumentákban megjelenendő görög-magyar kiadáson kívül, elhatározta azt a külföldnek egy görög-francia külön kiadásban nyújtani át. A magyar fordítással *Szabó* Károly l. t. van megbízva, s remélhetőleg pár hó múlva sajtó alá kerül. 6) A Dunántúli Magyarország *Egyházi Emlékei*, *Rupp* Jakabtól.

c) Sajtó alatt vannak: 1) A *Londoni Magyar Okmánytár* II. kötete, 1517-től 1626-ig terjedő diplomatikai okmányokkal és egy bő úti s hadjárati jelentéssel 1737-ből; *Simonyi* Ernőtől, a Monumenták első osztályában. 2) *Brutus* Magyar Historiájának III. kötete *Toldy* Ferencztől, a Monumenták második osztálya XIV. kötetéül. 3) *Tököli Imre* és né-mely hívei *Naplói*k 1686, 89, 92—4. évekből, s e pártfőnök *Leveleskönyve* 1694-ből *Thaly* Kálmántól, ugyanazon gyűjte-

mény XIX. kötetétől. 4) A *Rákóczi-Tár*, szintén *Simonyi Ernő*től, mely az angol diplomácia működésének, az 1703—11. közti háború irányában, teljes okmánytárát állítja elé. 5) A *Török-Magyarkori Emlékek* III. kötete *Szilády Áron* és *Szilágyi Sándor* akad. tagoktól, mely egyenesen a XVII. század államügyeire vonatkozik. 6) *Vitnyédy István Levelei*, történeti érdekű kivonatokban *Fabó András* I. tagtól, melyek a haza történeteire és állapotjára 1652—64. rendkívül érdekes világosságot vetnek; a Történelmi Tár XV. és XVI. kötetétől. Végre

d) A bizottság gondjai alatt ez akadémiai évben megjelent kiadványokra nézve, ismétlést kerülendők, az Akadémia kiadásai *teljes sorozatára* (III: 14, 15, 16.) utasítjuk az olvasót.

3) Az *Archaeologiai Bizottság* — noha két tevékeny tagjának a párisi világtárlaton való húzamosb tartózkodása által itthoni működésében bénítva látszott — az idén sem szűnt meg minden töle kitelhető eszközzel, buzditólag és tanácsadólag, hatni a hazai műemlékek fentartására, a talált kincsek megóvására s a lelhelyek minél teljesb lajstromának elkészítésére. Sőt a mennyiben említett két tagjának távolléte miatt esorbúlt volna az itthoni működés: annál gyümölcsözőbb leendő jövőre nézve az általok ama nevezetes világtárlaton tett tanulmány és tapasztalás, valamint a több rendű összeköttetés, melyet külföldi tudósokkal és intézetekkel létrehozni alkalmuk nyílt. Ez utóbbi fáradozásuk eredményeül immár bemutatták a *francia közoktatási ministeriumnak* Akadémiánk számára ajándékba küldött, több ezer francot érő monumentális kiadványait. Ezenkívül a bizottság, segédeszközökre nézve, tetemes gyarapodást nyert *Pulszky Ferencz* tisztt. tagnak alább is említendő igen gazdag könyvtári adománya által, melyben 592 kötet archaeologiai tartalmu, s melyek tudományos nagy becsük és válogatott voltak miatt, régiségi tanulmányainkra nézve, nagyon érzett hiányt pótolnak, nem is említve azon becses műrégészeti festményeket és fényképeket, melyek a bizottsági gyűjtemény egyik kiváló kincsét teszik.

Ez irodalmi segédeszközökön kívül, tágasb tért ígér a

bizottság működésének a *vallás- és közoktatási m. k. ministerium* azon korszerű rendelete, mely az alapítványi jószágokon találándó régiségeknek a magyar n. muzeumba beadását, a fenálló műemlékeknek az enyészettől megóvását elrendeli, mely tárgyban a bizottság készített egy kimerítő javaslatot; valamint a *pénzügyi ministeriumnak* azon czélszerű intézkedése, mely megtiltja, hogy a magyarországi leletek, előleges kiválasztás végett, ezentúl Bécsbe vitessenek. A *m. közlekedési ministerium* szintén megígérte a vasút és csatorna ásatásoknál napfényre kerülő régiségek megóvását a hazai tudományosság részére. — Felterjeszté a bizottság továbbá „*az országos archaeologiai bizottmány*“ tervezetét, mely még a felsőbb szentesítést megnyervén, munkálkodása egészen új aeráját teszi kilátásba; nem különben az országgyűléshez törvényjavaslatot nyújtott be *az országos műemlékek kisajátítása* és hatóságilag eszközözlendő *fentartása* iránt.

Eszközlé még a bizottság a *pilini* temető egy részének ásatását; a *bécsi közp. arch. bizottmány*nyal a barátságos viszonyt fentartva, vele réz- s könyomatu táblákat s fametszeteket cserélt; a *párisi anthropologiai congressus* kiadványaihoz a sajátos magyarországi kő- és bronzkori eszközök clichéit engedi át; többféle műemlék rajzait, festményeit s fényképeit készítteté „*Közleményei*“ számára, hová buzgó régészeink nem csak számos adatot s jelentést, hanem becses kéziratokat is küldöttek be.

Kiadványaiból megjelent az *Archaeologiai Közlemények* VII. köt. 1-ső füzeté; a 2-ik sajtó alatt. A „*Magyar Műemlékek*“ díszkiadásához, a „*Pécsi Székesegyház Monographiájá* hoz“, a „*Szalamegyei falfestményekhez*“ megtéve az előmunkálatok, s megjelenésöket eddig csak a szerzők — *Henszmann* és *Rómer* — hivatalos távolléte akadályozta.

4. A *Statistikai Bizottság* örvendetes tényül jegyzi föl, hogy a magyar kormány sietett az Akadémia egyik régi óhajását teljesíteni, midőn a földmivelési, ipar és kereskedelmi ministerium kebelében *statistikai szakosztályt* állíta fel, melynek feladata a statistikai adatok gyűjtését vezetni s rendszerezíteni, valamint a begyűlt hivatalos adatokat közzé tenni,

melyekben ezután az Akadémia Statistikai Bizottsága bő anyatalál tudományos feldolgozásra.

De épen e szerencsés változás, ez átmeneti állapot hozta magával, hogy az adatoknak a bizottság általi közvetlen *gyűjtése* a múlt év folytán nagy részben megszakadt. Azonban folytatá a hazai állapotok *ismertetését*, miről tanuskodnak „Közleményeinek“ megjelent füzetek, melyekben gr. *Bethlen* Farkas Erdély adózási és közlekedési viszonyait, dr. *Konek* Sándor hazánk népoktatási állapotát ismertetik, *Fényes* Elek egybehasonlítja a magyar birodalom területi, termelési, népességi, haderői és pénzügyi viszonyait az ú. n. örökös tartományok ebbeli viszonyaival; dr. *Tormay* Károly Pest városa népesedési, születési, betegedési s halálozási viszonyait, tárgyalja. Más értekezések általános érdekűek, mint *Weninger* Vinczéé az angol bankügyről, nevezetesen a Peel-actáról, dr. *Barsy* Józsefé a vasútak befolyásáról, *Hunfalvy* Jánosé a népszámlálásról.

5. A *Mathematikai és Természettudományi Bizottság* folytatta adatai *gyűjtését* Magyarország meteorologiai, természet-tani, földtani és növény-tani viszonyaira nézve. Az adatok részint azok által küldettek be, kik meteorologiai s különösen esőzési észleletekkel állandóan foglalkoznak, részint az Akadémia segélyével történt utazásokon gyűjtettek. Különösen *Schenzl* és *Kruspér* b. tagok folytatták tavaly megszakadt útjokat hazánk delejes viszonyai kutatására; *Török* József r. t. az Érmelléket járta be, azt természettudományi tekintetben leírandó; *Hazslinszky* Frigyes l. t. Polonina Brezova havas, vagy Liptó és Árva megyék növény-tani beutazását tervezte; végre *Szabó* József r. t. geologiai összehasonlítás végett Közép-Franciaország trachyt vidékeit utazá meg, Auvergneben.

Kiadta „Közleményeinek“ V. kötetéből az első füzetet, mely 5 értekezést foglal magában. A 2. füzet sajtó alatt.

Kidolgozta továbbá az Akadémia *physikai* helyiségében megindítandó munkálkodás tervét, s az igazgató tanács által a kért összeg megadatván, az osztály beléegyezése után, vállalkozó tudósoknak ideiglenesen alkalom nyílt a tudomány magasb kérdései megoldásával foglalkozni. Egyszersmind

egy szertárőri állomás is jött indítványba a szaporodó tudományos szerek rendbentartása végett, s az űr ki is neveztetett.

Hasonlókép a *vegytani* termekben fejlesztendő munkálkodás tervét is megállapította a bizottság, s az osztály beléegyezvén az összes Akadémia elé terjesztette, melynek pártolása mellett remélhetni az e célra kívántató országos segély megnyerését.

III. Az 1867. jan. 31-én tartott közülés óta megjelent akadémiai kiadások teljes sora imez:

1. *A Magyar Tudományos Akadémia Évkönyvei*. XI-dik kötet 6, 7 és 8. darab.

2. *Magyar Tudományos Akadémiai Értesítő*. Új folyam. a) *A Philosophiai, Törvény- és Történettudományi Osztályok közlönye*. Szerkeszti Hunfalvy János r. t. V. köt. 3. füz. b) *A Matematikai és Természettudományi Osztályok közlönye*. Szerkeszti Győry Sándor r. t. VI. köt. 2. füz.

3. *A Magyar Tudományos Akadémia Értesítője*. (Félhavi füzetekben.) Szerkeszti Rónay Jácint akad. jegyző. 1867-ki folyam 1—17. szám. 1868: 1—4. sz.

4. *Értekezések a Nyelv- és Széptudományi Osztály köréből*. Szerkeszti Toldy Ferencz r. t. 1867. 1. sz.

5. *Értekezések a Philosophiai Osztály köréből*. Szerkeszti Hunfalvy János r. t. 1867-ki folyam: 1, 2, 3, 4, 5, 6. szám.

6. *Értekezések a Törvénytudományi Osztály köréből*. Szerkeszti ugyanaz. 1867-ki folyam: 1, 2, 3. sz.

7. *Értekezések a Történettudományi Osztály köréből*. Szerkeszti ugyanaz. 1867-ki folyam: 1, 2, 3, 4, 5, 6. sz.

8. *Értekezések a Matematikai Osztály köréből*. Szerkeszti Szily Kálmán l. t. 1867-ki folyam: 1. sz.

9. *Értekezések a Természettudományi Osztály köréből*. Szerkeszti Greguss Gyula l. t. 1867: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9. sz.

10. *Nyelvtudományi Közlemények*. Szerkeszti Hunfalvy Pál r. t. VI. köt. 1, 2. füz.

11. *Archaeologiai Közlemények*. Szerkeszti Rómer Flóris l. t. VI. k. 2. füz. és VII. köt. I. füzet.

12. *Statistikai és Nemzetgazdasági Közlemények*. Szerkeszti Hunfalvy János r. t. III. köt. 2. füz. IV. köt. 1, 2. füzet.

13. *Mathematikai és Természettudományi Közlemények.* Szerkeszti Szabó József r. t. V. köt. I. füz.

14. *Magyar Történelmi Emlékek.* (Monumenta Hungariae Historica.) *Első osztály* XI. kötet: vagyis az Árpádkori Okmánytár VI. kötete, Wenzel Gusztávtól. *Második osztály* VIII. köt. Rozsnyai Dávid Történeti Maradványai, Szilágyi Sándortól; XIII. köt. Brutus János Mihály Magyar Historiája. II. köt. Közli Toldy Ferencz; XIX. köt. azaz: Verancsics Antal Minden Munkái VII. kötete, Wenzel Gusztávtól.

15. *Magyar Történelmi Tár* XIII. köt. vagyis Új folyam, I. kötet.

16. *Buda-Pest és környékének Helyrajzi Története*, két térképpel; Rupp Jakabtól.

17. *A Magyar Nyelv Szótára.* A M. T. Akadémia megbízásából készítették Czuczor Gergely és Fogarasi János rr. tt. IV. köt. 3, 4, 5. füz.

18. *Felsőbb Mennyiségtan.* Írta Petzval Ottó r. t. Első rész. *Külzeleki hánylat, alkalmazásával együtt.* Pest, Eggenberger, 1867. Második rész. *Egészleti hánylat, alkalmazásával együtt.* Pest, Eggenberger, 1868.

19. *A Magyar Tudományos Akadémia munkálkodásairól és Pénztára mibenlétéről 1866-ban Jelentése az Igazgató Tanácsnak.* Pest, Emich, 1867.

Jegyzés. Az Akad. Almanach 1868-ra, a közelebbi nagygyűlés határozata szerint, csak a mostani nagygyűlés után jelenhetik meg teljesen.

IV. Az 1867-ki drámai pályázat eredménye következő. A gr. Teleki József-féle díjat, a beérkezett 13 vigjáték közül, az V. számmal jelölt „Kedv és hivatás“ című s „Nem ugyanaz“ jeligéjű nyerte, viszonyos becsénél fogva. A bírálóat rosszalást is fejezván ki, az ismeretlen szerző hirlapilag fel szólítatott, kívánja-e hogy jeligés levele felbontassék; mire *Szigligeti Ede*, a szerző, jelenkezvén, neki a jutalom kiadott. — Az e nagygyűlésen eldöntött pályázatokról a hivatalos jelentés a közülésen olvastatik fel. — A nm. m. k. miniszterium kezelése alatt álló *Fekesházy*-alapítványból az öt évkörre szolgáló utólagos jutalom az Akadémia által *Ballagi*

Mór Német-magyar és Magyar-német Szótára 1864-ki II. kiadásának itéltetett oda.

V. A könyvtár nem csak az Európa, Ázsia és Amerika több rendű tudományos intézeteivel folytatott csereviszony által öregbedett ez évben is tetemesen: de hatalmas gyarapodást nyert egyes hazafiak buzgó áldozatkészségéből is. Ezek közt első helyen *Pulszky Ferencz* akad. tiszt. tag úr adományát kell kiemelnünk, ki 1200 kötetből álló s legalább tízezer forint értékű igen becses könyvtárával ajándékozta meg az Akadémiát; nem különben gróf *Hadik Gusztáv* úr ö mgáét, ki szintén másfél ezer kötetet haladó magánkönyvtárát hozta ily módon áldozatul a magyar tudományosságnak. A francia közoktatási ministerium föntebb említett küldeményén kívül nevezeteseb könyvadományok még az *Oltványi Pál* úr ajándékozta — részben becses — incunábulák; *Zsoldos Ignác* r. tag úr 27 kötetnyi ajándéka; a bécsi cs. k. birodalmi geológiai intézet küldötté földtani abroszok; a dunatorkolati Európai Bizottság Emlékiratai és Atlasza; a hegyaljai bormivelő társulat ajándékozta Tokaj-Hegyaljai Album stb. — A kéziratár *Szokoly Viktor* úr ajándékából Mészáros Lázár 1848—49 emlékiratainak eredeti kéziratát nyerte, s *Hellner Péter* úrtól 21 db XVI. és XVII. századbeli magyar okmányt.

Műtárgyak között *Bohus Jánosné* asszony ö mlga be-
küldé azon nagybecsű díszszőnyeget, melyet ö és felszólítására hazaszerte több lelkes honleány hímzett az Akadémiának; *Dora Konstantinné* asszony, Bécsből „Izabella búcsuja“ Wagner festette olajképet ajándékozott; özv. *Fáy Alajosné* b. *Splényi Sarolta* ö nagys. Kazinczy Ferencznek 1808. Kreutzinger által festett hű arczképét; *Lónyay Menyhért* pénzügyminister ö exc. az Ö Felségök dicső koronázása emlékéül vert érem 2—2 arany és 2—2 ezüst példányát; *Sztrokay Antalné* asszony néhai férje, akadémiai rendes tagnak arczképét, — hogy a kisebb jelentőségű, bár szintén érdekes adományokat mellőzzük.

VI. Halál által e tizenhárom hó alatt szenvedett veszteségei az Akadémiának számra tetemesbek mint a megelőzőtt éveken. 1867. jan. 20-án *Csányi Dániel* mathem. osztálybeli lev. tag; febr. 10-én *Pákh Albert* nyelv. és széptud. osztály-

beli lev. tag; febr. 19. *ISTVÁN főherczeg* volt nádor s Akadémiánk *PÁRTOGÓJA*; marc. 13-án *Lonovics József* kalocsai érsek, igazgató s a törvénytud. osztályban tisz. tag; april 11. *Purgstaller József* philos. osztálybeli rendes tag; aug. 14-én b. *Prónay Albert* igazgató tag; aug. 25-én *Faraday Mihály*, — 29-én *Mittermayer Károly* külső tagok; sept. 11-én *A. Balogh Pál* nyelv- és széptud. osztálybeli rendes tag; oct. 15-én *A. Balogh Sámuel* philos. osztálybeli lev. tag; 19-én *Bopp Ferencz* külső tag; nov. 19-én *Dósa Elek* törvénytud. osztálybeli tisz. tag; dec. 5-én *Flourens Péter* külső tag, dec. 11-én *Bérczy Károly* nyelv- és széptud. levelező tag; dec. 22-én *Poncelet János* külső tag; dec. 25-én *Szinováczy György* törvénytud. osztálybeli lev. tag, — s már a jelen évben jan. 23-án *Erdélyi János* bölcsészeti osztálybeli rendes tag váltak meg intézetünkől.

VII. Végre a hazafiak mint eddig úgy ez évben is buzgó áldozatokkal járultak az Akadémia *tőkéje* gyarapításához, miről az itt következő pénztári kimutatás teend tanuságot. E helyen csak azt jegyezzük röviden föl, hogy a Magyar Hölgydíj alapítói közt halál által történt hézagot örvendetesen pótolták, mint belépett új alapítók: *Rupprecht-Demidoff Kornélia*, *Vojnics Jakabné*, és *Kende Kanutné sz. Kállay Ida* asszony-ságok.

Kelt Pesten, az Igazgató Tanácsnak 1868. marc. 20-án tartott üléséből.

B. Eötvös József,

elnök.

Arany János,

titoknok.

PÉNZTÁR.

I.

Előterjesztés a M. Akadémia alaptőkéjéről.

1866. év folytán a pénzügyi körülmények a M. Akadémia tulajdonához tartozó földtehermentesítési kötelezvények, s némely egyéb államkötelezvények eladását tanácsolván, az igazgató tanács ezeknek eladását elrendelte, a mi Wodjáner M. és Schnapper bécsi bankárházak által eszközöltetett is. Minthogy pedig ezen államkötelezvények a számadásokban mindenkor teljes névszerinti értékben vezetettek: eladatásuk következtében az akadémiai alaptőke mennyisége, miként az a közelebbi 1867-ik évi kimutatásban közzé téve volt, változást szenvedett, s lett a mondott év végén:

arany	osztr. érték.	
	frt.	kr.
1866-ki összeg	540	1,062,208 36
Ezen összeghez járultak 1867-ik év folytán:		
Gaál Istvánné, Kovács Mária hagyománya		100
Frivaldszky Imre alapítványa		600
Szentkatolnai Cseh Ferencz hagyománya		1,000
Zelenay Gedeon hagyománya		400
Pappenheim C. alapítványa		105
Petrich Sándor hagyománya		1,000
Kempf János hagyománya		10
Lyakovich Iván hagyománya		100
Floch Henrik alapítványa		1,050
Kolosváry Józsefné, Nedeczky Karolina alapítványa		1,050
Dr. Poór Imre adománya		57
Bonnaz Sándor esanádi püspök alapítványa		10,500
Haynald Lajos kalocsai érsek alapítványa		10,500
Oláh József és Soós József adománya		11
Zlamál Vilmos adománya		10
Ifjabb Petrich György hagyománya		100
Miklósváry Jenő adománya		20
Nagyajtai Kovács István adománya		97 20
	540	1,088,918 56
Sztrokay Luiza, alapítványából 40 aranyat befizetvén, azok az aranyrovatból kitöröltetnek, s áruk a bankjegy rovatba vezetetik	40	240
Az alaptőke állása 1867 végén:	500	1,089,158 56

Ezen alaptőke el van helyezve:

	arany	oszt. érték	
		frt.	kr
6%-s alapítványokban	206	197,685	
5%-s alapítványokban	300	247,160	
4%-s alapítványban		84	
Kamatlan ajánlatokban		20,559	
6%-s kölcsönökben		43,600	
5%-s kölcsönben		5,050	
A ház-építési pénztárnak adott kölcsönben		305,219	94
A jövedelmi pénztárnak adott kölcsönben		20,136	51
Földtehermentesítési kötelezvényekben		138,946	50
Egyéb államkötelezvényekben		38,654	10
Pezsi kereskedelmi bank részvényekben		5,250	
Magyar földhitelintézeti záloglevelekben		58,000	
Takarékpénztárakban elhelyezve		8,813	51
	500	1,089,158	56

B. Eötvös József, elnök m. k.
Tóth Lőrincz, pénztárnok m. k.

II.

A magyar akadémiai jövedelmi pénztár bevételeinek s kiadásainak kimutatása.

1867. év utolsó napján.

I. Bevételek:		Arany	osztr. érték	
			frt.	kr.
1	Áthozat 1866-ról, mint pénztár-maradvány		815	58 ¹ / ₂
2	B. Wodjáner M. bécsi bankárház számadása folytán ehez járult összeg		820	19 ¹ / ₂
3	Alapítók kamathátralékaiból és késedelmi kamatokból	12	8,300	1
4	Alapítók folyó kamataiból		29,775	69
5	Hitelezvényi adósok kamathátralékaiból		7,042	65
6	Hitelezvényi adósok folyó kamataiból		2,441	63
7	Állampapirosok kamataiból		7,601	8 ¹ / ₂
8	Részvények után		1,910	40
9	Földhitelintézeti záloglevelek kamatai		3,245	
10	Az orsz. pénztárból történelmi s régiségtani czélokra		10,000	
11	Évjáradékokból		875	
12	Előlegek visszatérítéséből		1288	
13	Hölgyek által népszerű kézikönyvek kiadására adott járulékokból	3	198	42
14	Takarékpénztári kamatokban		138	95
15	Vett aranyak	419		
16	Perköltések visszatérítéséből		518	19
17	Vegyes apró bevételek		60	28
		434	75,031	8 ¹ / ₂

II. Kiadások:		Arany	osztr. érték	
			kr.	kr.
1	Fizetésekre tisztviselőknek és rendes tagoknak		16,718	84
2	Cselédek bére s ruházata		3099	70
3	Írói díjakra az általános pénztárból	31	4959	96
4	Kiadványokra (nyomda-költség, metszések).		4182	27
5	Jutalmakra	400	781	60
6	Budapesti Szemle 60 példányára előfizetés		600	—
			2*	

II. Kiadások:		Arany	osztr. érték	
			frt.	kr.
7	A történelmi bizottság költségei		6354	60
8	A régiségügyi bizottság költségei		1452	44
9	A matematikai és természettudományi bizottság költségei		7177	41
10	A statisztikai bizottság költségei		1428	50
11	A nyelvtudományi bizottság költségei		1699	40
12	Irodai szükségletekre		183	89
13	Könyvszerzésre s folyóiratokra		1311	40
14	Ügyvédi költségekre		972	17
15	Adókra s bélyegekre		467	82
16	Fűtés, világítás és tisztogatásra		2208	21
17	Posta és szállítás költségeire		382	85
18	Beszerzésekre s mesteremberek számláira		1137	46 1/2
19	Előlegezések		300	—
20	Takarékpénztárba tétetett a hölgyek járulékaiból		234	80
21	Rendkívüli kiadások (koronázási díszítés és kiválgtások, képtári költségek, közgyűlési költségek, külön jutalmak sat.)		4911	34
22	Aranyak vásárlására		2555	5
23	Eladott aranyak kiadásba tétetnek	3		
24	Az alaptőke kiegészítésére fordítottn, vagyis tőkésítetett		7000	—
		434	70,119	71 1/2

Levonván a bevételből: 434 arany s 75,031 frt. 8 1/2 krból
a kiadást: 434 " 70,119 " 71 1/2 "
Pénztármaradvány 1868. évre: 4911 " 37 kr.

B. Eötvös József, elnök, m. k.
Tóth Lőrincz, pénztárnok, m. k.

II.

A házépítési pénztárról, mely 1867. év végével meg lett szüntetve s a rendes pénztárral egyesítve, a hivatalos collaudatiók, s az Igazgató tanács felül vizsgálatának bevégeztével, külön kimerítő jelentés fog közzé tétetni.

J E L E N T É S E K

A

MAGYAR TUDOM. AKADEMIA

MDCCCLXVIII. MART. XVII-KI

(XXVIII-DIK)

N A G Y G Y Ü L É S É N

E L D Ö N T Ö T T

J U T A L M A Z Á S O K R Ó L

S T Ö R T É N T

U J V Á L A S Z T Á S O K R Ó L.

P E S T.

NYOMATOTT EMICH GUSZTÁV M. AKAD. NYOMDÁSZNÁL.

MDCCCLXVIII.

JELENTÉS

A NYELV- ÉS SZÉPTUD. OSZTÁLY EGYIK
NAGYJUTALMÁRÓL.

A Nyelv- és Széptudományi Osztály az 1861 — 1866. évkörre szóló *költői* nagyjutalmat *Tompai Mihály* hét kötetnyi összes költeményeiből az 1863-ban megjelent VI-dik kötetnek ajánlván kiadatni, ez a nagygyűlés által odaitéltetett. Az Osztály — úgymond jelentésében — ha már e költőnk összes működését a jutalmi körbe nem vonhatta, választva sem választhatna oly kötetet annak dolgozatai közül, mely költői erejét és művészetét teljesebb ragyogásban és bevégeztségben tüntetné fel, mint a véletlenül éppen e körbe eső VI-dik. Ebben a költői ér, az előbbiekhöz képest, nemcsak nem apadt, sőt mint folyam, haladtában mind mélyebbre ásta magát. E kötet, egészben véve, mélyebb, tartalmasb, komolyabb, mint akármelyik előde. Itt már az *óda* mélysége és magassága uralkodik: az élet, haza, világ, örökkévalóság, mélyen átérzett gondolata. Reflexiói többnyire csak álarczai az elfátyolozott mély érzelemnek; képes, allegoriás módja a legszerencsésebben itt érvényesül a hazafi fájdalom költői kifejezésére. Mindig tiszta forma-kezelése itt a művészeti biztosság erejében mutatkozik; szóval e kötet érdemes, hogy egy kitűnő tehetséggel kezdett s méltó népszerűséggel futott 25 éves költői pálya tetőzetéül tekintve, az Akadémia nagy jutalmával ékesíttessék.

Kelt Pesten a M. T. Akadémia 1868. márcz. 17-én tartott nagygyűléséből.

Arany János,
titoknok.

II.

JELENTÉS

A NYELV- ÉS SZÉPTUD. OSZTÁLY MELLÉKJUTALMÁRÓL.

A Nyelv- és Széptud. osztály jelentése alapján, az 1861—66 évkörre szóló *Marczibányi* 50 arany mellékjutalom *Gyulai Pál* „Vörösmarty Életrajza“ című munkájának íteltetett oda, mint a mely a megszerezhető adatok legítéletesebb és szorgalmasabb felhasználásával nyomról nyomra kíséri nagy költőnk fejlődését a magán és országos viszonyok közt, s ezzel a művelődésnek nagyon sikerült pragmatikai rajzát állítja az olvasó elé; a költő hatását nem csak általában a magyar irodalomra és különösen a magyar költészetre, hanem a társadalomra is indokolja és jellemzi; irodalmi történeteink egy kiváló korszakát mesterileg ecseteli; mely munka tehát, érintett jelességei által, az életrajzi munkák közt szinte első helyet foglal irodalmunkban.

Kelt Pesten a M. T. Akadémia 1868. márczius 17-én tartott nagygyűléséből

Arany János,

titoknok.

III.

JELENTÉS

A NYELV- ÉS SZÉPTUD. OSZTÁLY MÁSÍK NAGYJUTALMÁRÓL.

A Nyelv- és Széptudományi Osztály jelentése alapján az 1861—1866. évkörre szóló *nyelvtudományi* nagyjutalom *Toldy Ferencz* „A Magyar Nemzeti Irodalom Története a legrégibb időktől a jelenkorig, rövid előadásban“ című munkájának, mely 1864/5-ben jelent meg, íteltetett

oda. E könyv a magyar irodalom történeteit úgy adja elő, hogy a második virágzás korát vagyis az új s legújabb kort jelentőségéhez képest bővebben tárgyalja. E munka az e mezőt hosszú évek során keresztül páratlan szorgalommal és megfelelő sikerrel mivelő tudósunk elméjének érett gyümölcse, minél jobbat őrajta kívül más alig írhat. Nem csak a könyvészeti tudósítások folytonos teljessége, a milyennel a szerző rendelkezhetik, hanem a korok irodalmi sajátságainak helyes feltüntetése, s az egyes íróknak ott, hol szükségesnek látja, megfelelő jellemzése, s a világos, szép és kedves előadás biztosítja e könyv becsét, mely tulajdonságainál fogva a legjobb tankönyvek közt is előkelő fog maradni.

Kelt Pesten, a M. T. Akadémia 1868. márcz. 17-én tartott nagygyűléséből.

Arany János,
titoknok.

IV.

JELENTÉS

AZ 1867-KI SÁMUEL-DÍJRÓL.

A Nyelv- és Széptudományi osztály jelentése alapján az 1867. évre szóló *Sámuel-díj* az 1867-ben nyomtatva megjelent nyelvtudományi értekezések közül *Vadnay Lajos* „A magyaros szórendről” című munkájának íteltetett, mely az annyira szükséges magyar szórendet világos szabályokkal igyekszik meghatározni, s mely nem csak becses anyagot nyújt a tárgy helyes felfogására, hanem tudományos megfejtését is hathatósan elősegíti.

Kelt Pesten, a M. T. Akadémia 1868. márcz. 17-én tartott nagygyűléséből.

Arany János,
titoknok.

JELENTÉS

A GR. NÁDASDY TAMÁS NEVÉT VISELŐ
EPIKAI JUTALOMRÓL.

A gr. Nádasdy Ferencz úr által elhunyt testvére gr. *Nádasdy* Tamás nevére alapított epikai (ezúttal 100 arany) jutalom a versenyző 5 pályamű közül a IV. számmal s „Ezer éve!“ jeligével jegyzett *Almos* címűnek ítéltetett oda, mint a melynek szerkezete műértelemmel van kigondolva, s alapeszméje : Álmos vezetése alatt Árpádot a honfoglalás nagy művére megérlelni, egész biztossággal kivíve. Különös előnyei: a remek külső, melyre nézve irodalmunk első termékei közé tehető; a verselési ügyesség, s átalában a szép, gazdag költői nyelv, melyet szerző a legnehezebb formákban is minden salaktól vagy ernyedéstől gondosan megőriz.

A III. számú „De profundis“ jeligés *Perényi* című költemény, részbeli jelességekért, *dicséretes* megemlítésre lön méltatva.

Felbontatván a IV. számúnak jeligés levele, abból, mint szerzőé

Szász Károly

neve tűnt ki. A többi jeligés levél küldöttségileg megsemmisítettett.

Kelt Pesten, a M. T. Akadémia 1868. márcz. 17-én tartott nagygyűléséből.

Arany János,
titoknok.

VI.

JELENTÉS

A MARCZIBÁNYI PÁLYAKÉRDÉSRE VERSENYZŐ MUNKÁKRÓL.

A Marczibányi (40 aranyos) pályakérdésre: „Fejteszenek ki azon elvek, melyek új szólásmódok alkotásánál szem előtt tartandók“ stb. érkezett két pályamű egyikének sem ítéltetett oda a jutalom. Az 1. számú „Ezek azt sem tudják hol tanultak nyelvet“ stb. jeligés munka tájékozva sincs az iránt, mire kellett volna figyelmeznie, s nagy járatlanságot mutat a nyelvtörténetben; a II. számú, melynek jeligéje Kisfaludy Sándorból van véve, mind a feladat körüli tájékozottságra, mind a választott példákra, mind előadásra nézve meghaladja ugyan az elsőt, a nélkül mégis, hogy meg lehetne koszorúzni a pályadíjjal. — E szerint a jeligés levelek felbontatlanul tűznek adattak.

Kelt Pesten, a M. T. Akadémia 1868. márcz. 17-én tartott nagygyűléséből.

Arany János,
titoknok.

VII.

JELENTÉS

A GOROVE-PÁLYÁZATRÓL.

A *Gorove*-alapítványból kihirdetett következő pályakérdésre: „Mi befolyással volt az ó-classicismus a magyar költészetre“ érkezett egyetlen dolgozat a bírálók többsége véleményének alapján se kiadásra, se jutalomra érdemesnek nem ítéltetvén, jeligés levele felbontatlanul enyészetnek adatott által.

Kelt Pesten, a M. T. Akadémia 1868. márcz. 17-én tartott nagygyűléséből.

Arany János,

titoknok.

VIII.

JELENTÉS

A HÖLGYALAPÍTVÁNYI AESTHETIKAI PÁLYÁZATRÓL.

A Magyar Hölgyek alapítványából kitűzött e feladatra: „Fejtessék ki a *Szép*, a természetben, művészetben és életben“ versenyzett 3 pályamű egyike sem ítéltetvén méltónak kiadásra vagy jutalomra, jeligés leveleik felbontatlanul semmivé tétettek.

Kelt Pesten, a M. T. Akadémia 1868. Márcz. 17-én tartott nagygyűléséből.

Arany János,

titoknok.

IX.

JELENTÉS

A FÁY-ALAPÍTVÁNYI JUTALOMRÓL.

A pesti első hazai Takarékpénztár által *Fáy András* nevére tett alapítványból, az alapító levél értelmében kitűzött s 1500 forinttal díjazandó nemzet-gazdaság-történeti-pályakérdésre *egy* pályamű érkezvén, ennek, a Törvénytudományi Osztály jelentése alapján, a jutalom odaitélte tett. Szerzője ugyanis a kitűzött kérdést helyesen fogván fel, azt kellőképp megoldani törekedett; munkájában az ország törvényeire, az országgyűlések törekvéseire, az azokon, valamint az élet terén mutatkozó nemzetgazdasági minden mozzanatra legnagyobb figyelemmel volt; ritka ismeretséget tanusít mind a bel-, mind a külföldi nemzetgazdasági írók munkáival, s ezek becsét helyesen ítéli meg; szóval, a munka kétségen kívül helyezi, hogy szerző hosszasb idő óta és behatóan foglalkozik nemzetgazdasági tanulmányokkal, s a kérdést nem csak a múlt század végétől, hanem a legrégibb időktől fogva tárgyalván, irodalmunkra nézve valódi nyereség, mely nagy ösztönül és útmutatásul szolgálhat az ifjabb nemzedéknek a nemzetgazdasági tanulmányokkal való foglalkodásra.

Felbontatván a jelígs levél, abból

Kautz Gyula, egyetemi tanár

neve tünt ki, mint szerzőé, kinek is a jutalom kiadása elrendeltetett.

Kelt Pesten, a M. T. Akadémia 1868. márcz. 17-én tartott nagygyűléséből.

Arany János,

titoknok.

JELENTÉS

A SZTOKAY-PÁLYÁZATROL.

A néhai *Sztokay Antal* akad. r. t. nevét viselő alapítványból kitűzött jogi pályakérdésre: „Kivántatik a jelzálogi és telekkönyvi rendszer ismertetése“ stb. versenyző két pályamű közül, a Törvénytudományi Osztály jelentése alapján, az I. számú s Constant Benjaminekből vett francia jeligéjű munkának íteltetett oda a 100 arany jutalom. Mindkét pályamű ugyan nemcsak megfelel a hazai irodalmunk jelen állásához mért igényeknek, hanem ama tárgy iránt létező műveinkre való tekintettel, valamint az épen most folyamatban levő törvényhozási munkálatok szempontjából, irodalmi nyereségnek is tekinthető: azokban az I. számú nagyobb rendszeresség és kimerítőbb előadás: jelesen a kérdés anyagi oldalának is kellő kifejezése által versenytársát jóval felülmúlja; míg ez eredeti gondolkodásra mutató néhány új nézponzt feltárásaért, szintén *dicséretre* méltó.

Felbontatván az I. számúnak jeligés levele, abból

Dr. Schnierer Gyula

köz- és váltóüggyvéd, kir. táblai fogalmazó és egyetemi magántanár neve tünt ki; a II. sz. pályamunka jeligés levele, a szerző önigazolhatása végett, felbontatlanul továbbbi őrizet alá tétetvén.

Kelt Pesten, a M. T. Akadémia 1868. mart. 17-én tartott nagygyűléséből.

Arany János,
titoknok.

JELENTÉS

A VITÉZ-féle TÖRTÉNETTUDOMÁNYI PÁLYÁZATRÓL.

A Vitéz-alapítványból hirdetett ily feladatra: „Szám-
láltassanak elő az erdélyi külön diaeták 1540-ig“ verseny-
ző két pályamű közül, a Történettudományi Osztály jelen-
tése szerint, az I-ső szám alatti inkább csak kellő forrás-
ismeret és kritika nélküli compilatio lévén, a II-ik noha
amannál jobb, és sok tudományos apparatussal van írva,
szintén nem fejtván meg a feltett kérdést, kivált ennek
jogi oldalát, másfelől körébe nem tartozó dolgokkal kelle-
tinél többet foglalkozván, a jutalomra egyik sem érdeme-
sítettett. E szerint jeligés leveleik felbontatlanul átadattak
az enyészetnek.

Kelt Pesten, a M. T. Akadémia 1868. márcz. 17-én
tartott nagygyűléséből.

Arany János,
titoknok.

JELENTÉS

A VITÉZ JÓZSEF-féle TERMÉSZETTUDOMÁNYI
PÁLYÁZATRÓL.

A Vitéz-alapítványból közelebbi nagygyűlésen hirdetett pályakérdésre, mely a *haltenyésztés* előmozdítását célozza, öt versenyző pályamű közül, a 40 arany jutalom, az Osztály jelentése alapján, az V. számú, Swiftből vett jeligés munkának íteltetett, mint a mely a kitűzött kérdéshez szorosabban ragaszkodik, s versenytársait különösen *természetrajzi* szempontból, melyre a kérdés nagy súlyt fektet, mind felülmúlja; míg a II. számú, olasz jeligés pályairat a kérdést *államgazdasági* szempontból, sikeresen fejti meg; sőt a IV. számuban (Jelige: Tőlünk függ minden stb. Széchenyi) a haltenyésztés *története* van adva, eléggé kimerítőleg és érdekesen. Az Osztály átalában megjegyzi, hogy az 5 pályamű közt egy sincs, mely jól használható anyagban szükölködnék; annál fogva az V. számot fennérített előnyeiért jutalomra és kiadásra, a II. számot *dicséretre* és kiadásra, sőt a IV-ből a történeti részeket szintén kiadásra ajánlotta; mi, a szerzők beleegyezésének fentartása mellett, elfogadtatott.

Felbontatván az V. számúnak jeligés levele, abból

Kriesch János

kir. József-műegyetemi tanár neve tűnt ki; a II. és IV. sz. pályamunkák jeligés levelei, szerzők önigazolhatása végett, felbontatlanul további őrizet alá, a másik kettőé, szintén felbontatlanul, enyészetnek adattak.

Kelt Pesten, a M. T. Akadémia 1868. márcz. 17-én tartott nagygyűléséből.

Arany János,

titoknok.

JELENTES

A HÖLGYALAPÍTVÁNYI MECHANIKAI PÁLYÁZATRÓL.

A Magyar Hölgyek alapítványából 1865-ben hirdett pályafeladatra: „Készíttessék a Mechanika alapvonalait előadó kézikönyv” versenyző két pályamű közül, az illető Osztály jelentése alapján, az I. szám alatti s „Mindenen mit e földön” stb. jeligés munka íteltetett érdemesnek a kitűzött jutalomra: Mert ez, ámbár inkább physika mint erőműtani szellemben van tartva, de alapos, ábrái jók, nyelve egyszerű, szabatos és jó magyar, olvasása inkább élvezet mint fáradság, s így, noha nem eredeti, hanem a szerző által megnevezett idegen munkából van átdolgozva, a Magyar Hölgyek alapítványának szellemében alkalmas a közértelmesség előmozdítására.

Felbontott jeligés leveléből

Dr. Bardocz Lajos

neve tűnt ki mint szerzőé. A II. számú, jutalomra s nyomtatásra nem érdemes pályaműnek jeligés levele megsemmisítettett.

Kelt Pesten, a M. T. Akadémia 1868. márcz. 17-én tartott nagygyűléséből.

Arany János,

titoknok.

JELENTÉS

A VILLANYOSSÁGOT TÁRGYAZÓ HÖLGYALAPÍTVÁNYI
PÁLYÁZATRÓL.

A Magyar Hölgyek alapítványából a „Villanyosság elméleti s gyakorlati előadása czímen hirdetett pályázatra versenyző két pályaműnek egyike sem ítéltetett méltónak a jutalomra. Az I. számuban (Qui bene distingvit stb.) megvolna ugyan az alaposság, nyelve is jó, de tévesen fogta fel a kérdést, és hiányosan, csonkán tárgyalta; a II. számuban alaposság sincs; terjedelemre nézve egyik sem közelíti meg a kézikönyvre kiszabott ívszámot. Annálfogva jelígés leveleik felbontatlanul enyészetnek adattak.

Kelt Pesten, a M. T. Akadémia 1868. márcz. 17-ki nagygyűléséből.

Arany János,
titoknok.

JELENTÉS

A HÖLGYALAPÍTVÁNYI EMBERTANI PÁLYÁZATRÓL.

A Magyar Hölgyek alapítványából hirdetett pályafeladatra: „Készíttessék Embertan, természetrajzi tekintetben“ érkezett *egy* pályamunka, az Osztály jelentése szerint, se alakjára se tartalmára nézve nem ütven meg a mértéket, miután a levél alakban írott munka nem képez egy átgondolt egészet, s egyes adatai a tudomány jelen állása szerint nem helyesek, részére a jutalom ki nem adott, hanem jelígés levele olvasatlan megégettetett.

Kelt Pesten, a M. T. Akadémia 1868. márcz. 17-én tartott nagygyűléséből.

Arany János,
titoknok.

JELENTÉS

A MAGYAR TUD. AKADÉMIA ÚJ VÁLASZTÁSAIRÓL.

Az Akadémia által e nagygyűlésen választott tagok a következők:

A Nyelv- és Széptudományi Osztályban megválasztott:

Levelező taggá: Barna Ferdinánd muzeumi segéd őr.

A Philosophiai Osztályban:

Külső lev. taggá: Paul Janet.

„ „ „ John Stuart Mill.

A Törvénytudományi Osztályban:

Tiszteleti taggá: Horváth Boldizsár l. t. igazságügyi minister.

Levelező taggá: Keleti Károly, minist. osztálytanácsos.

„ „ Ökröss Bálint, minist. osztálytanácsos.

A Matematikai Osztályban:

Rendes taggá: Vész János Ármin lev. tag.

Levelező taggá: Dr. Akin Károly akad. physicus.

A Természettudományi Osztályban:

Tiszteleti taggá: Haynald Lajos, kalocsai érsek.

Levelező taggá: Dr. Batizfalvy Soma orvos.

„ „ Zsigmondy Vilmos, bányamérnök.

Külső lev. taggá: Dr. Czermak Nep. János, jenai tanár.

„ „ „ Dr. Pančič József, Belgrádon.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
ALAPSZABÁLYAINAK
TERVEZETE.

BIZOTTSÁGI MUNKÁLAT.

PEST,
NYOMATOTT EMICH GUSZTÁV MAGY. AKAD. NYOMDÁSZNÁL.
1868.

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA

ALAPSZABÁLYAI

ERVENYES

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

NYOMTATVA BUDAPESTEN

1881

NYOMTATVA BUDAPESTEN

1881

A M. T. AKADÉMIA ALAPSZABÁLYAINAK TERVEZETE.

I. FEJEZET.

Cél és eszközök.

1. §. A M. T. Akadémia Pesten Ő cs. s ap. kir. Felsége különös ótalma alatt álló tudományos intézet, melynek célja a tudomány és irodalom magyar nyelven művelése és terjesztése.

2. §. E célra tudományos vizsgálatokat és kísérleteket tétet, tudományos fölfedezéseket elősegít, eredeti munkákat írat, régi és új remekírókat s egyéb jeles műveket fordíttat.

3. §. A történet, nyelv, irodalom s művészet emlékeit fölkeresi, s a tudomány gyarapodására szolgálókat megismerteti.

4. §. Tudományos szempontból, különösen a haza minden tekintetben megismertetésére, utazásokat tétet vagy segél.

5. §. A tudományos, valamint a szépirodalmi, kivált drámai munkásságot jutalomtételek által is éleszti és irányozza.

6. §. A tudományos ismereteket könyvtára, valamint népszerű kézikönyvek és felolvasások által is terjeszti.

7. §. A kormány és törvényhozás által hozzá utasított tudományos kérdésekben véleményt mond.

8. §. Jeles munkák kiadását eszközli, vagy elősegíti.

9. §. Kitünő tudósoknak, munkásságuk folytatására, a menyire teheti, segélypénzt rendel.

10. §. Saját munkálkodása eredményeit nyomtatásban közzé teszi.

11. §. Mindezen ügyeket az Akadémia s illetőleg az igazgató tanács tagjai különnemű üléseikben végzik: még pedig a szellemi

ügyeket első sorban az osztályok intézik, az anyagi ügyeket az igazgató tanács kezeli, mind az osztályok, mind az igazgató tanács az összes Akadémia határozatai alapján.

II. FEJEZET.

Az Akadémia szervezete.

12. §. Az Akadémia szervezetét alkotják: az elnök, a másodelnök, az alább meghatározandó minőségű tagok, az igazgató tanács, a főtitkár, az osztályok elnökei és titkárai, s a szükséges tisztii és szolgáló személyzet.

III. FEJEZET.

T a g o k.

13. §. A tagok belsők és külsők: belsők, kik a magyar tudományosságot mozdították elő akár hathatós pártfogás, akár irodalmi munkálkodás által; külsők, kik a tudományt nem magyar nyelven művelik. A belső tagok tiszteletiek, rendesek és levelezők.

14. §. A tiszteleti tagok vagy oly tudománypártoló hazafiak közül választandók, kiknek megnyerése által az Akadémia díszes java öregbedését várja, vagy oly jeles tudósok és írók közül, kik a tudomány vagy az Akadémia körül érdemeket szereztek. Számuk a 24-et meg nem haladhatja. Az Akadémia mindennemű ülésében székők és szavazatuk van.

15. §. A rendes tagok a levelező tagok érdemesbjei közül választandók. Számuk a 60-at meg nem haladhatja. Az Akadémia mindennemű ülésében székők és szavazatuk van. Kötelességük a tudomány mívelése, az Akadémia által rájuk bízott teendők teljesítése, s folytonos részvét az Akadémia munkásságában.

16. §. A levelező tagok jeles munkálkodásuk által kitűnt magyar tudósok és írók sorából választandók. Számuk általában nincs meghatározva. Az Akadémia mindennemű ülésében székők, s osztályuk üléseiben szavazatuk is van. Kötelességük a tudomány mívelése, s az Akadémia által rájuk bízott teendők teljesítése.

17. §. A külső tagok azon nem magyarul író tudósok sorából választandók, kik vagy a tudományosság körül érdemeik által

hírt szereztek, vagy Magyarországot vagy az Akadémiát közelebb-ről érdeklő munkával az Akadémia különös kintintetésére méltókká lettek. Az Akadémia mindennemű ülésében székők van.

18. §. Minden tag valamely osztályba van sorozva.

19. §. Minden tagot, az illető osztály ajánlata alapján, a nagygyűlés titkos szavazással s két harmadnyi többséggel választ.

20. §. Minden újonnan választott rendes és levelező tag, osztályába tartozó dolgozattal, egy év alatt, széket foglal, s ez megtörténvén, az elnök és főtitkár által aláírt oklevéllel tiszteltetik meg, mely őt akadémiai jogai teljes gyakorlatába helyezi. A tiszteleti és külső tagoknak azonnal megválasztatásuk után adatik ki az oklevél. Az oklevél minden tagot benne kitett akadémiai czíme nyilvános viselésére is feljogosít.

IV. FEJEZET.

O s z t á l y o k.

21. §. Az osztályok száma három, ú. m.

1. a nyelv- és széptudományi osztály;
2. az erkölcsi és társadalmi tudományok osztálya;
3. a math. és természeti tudományok osztálya.

22. §. Az első osztálynak 6 tiszteleti s 12 rendes, a második és harmadik osztálynak külön-külön 9 tiszteleti s 24 rendes tagja lehet.

V. FEJEZET.

I g a z g a t ó t a n á c s.

23. §. Az igazgató tanácsot a két elnök, a főtitkár, az igazgató, s 24 tag alkotja, kiket a nagygyűlés, a tiszteleti, rendes és igazgatósági tagok titkos szavazatával, egyszerű többséggel választ, felében az alapítók és oly férfiak sorából, kiknek megnyerése által az Akadémia díszé és java öregbedését várja, felében a belső tagok közül.

24. §. Az igazgató tanács tagjainak az igazgatóság ülésein kívül az összes ülésekben, a nagygyűlésen s a közülésben székők, s egyes megjelölt esetekben (23. 40. 45. 48. §§.) szavazatuk is van.

25. §. Az igazgató tanács azon tagjai, kikből az a jelen alapszabályok foganatosításakor áll, megmaradnak, s csak az üres helyek lesznek a fentebbi intézkedés értelmében betöltendők.

26. §. Az igazgató tanács örökös az Akadémia vagyona felelős; s annak állásáról az Akadémiának évenként kimerítő jelentést tesz.

27. §. Intézkedései különösen kiterjednek:

1. azon hazai pénzügyintézet megválasztására, mely által az Akadémia bevételeit és kiadásait kezelteti, és az ezzel való viszonyai szabályozására;

2. az alapítványi tőkékre s kiadott kölcsönökre, melyekre nézve gondoskodik, hogy a törvények értelmében biztosíttassanak, s kamataik pontosan befolyjanak;

3. az általa választott igazgatóra és ügyészre, kik közvetlenül tőle függenek, s az ő utasítása szerint járnak el.

28. §. Ezek szerint hatáskörébe esnek: az Akadémia pénzügyi kezelő bank kimutatásainak, az igazgató számadásainak megvizsgálása, az igazgató és ügyész utasítása, s eljárásaik helybenhagyása, az igazgató által eléje terjesztett évi költségvetés előleges megállapítása, az Akadémia által hozzá áttett gazdasági ügyek tárgyalása; általában az Akadémia pénzügyének intézése.

VI. FEJEZET.

Ü l é s e k.

29. §. Az osztályülések tárgyai: mindennemű tudományos előadás és értekeződés, jelentések és kisebb közlések tétele, tudományos indítványok és vállalatok tárgyalása, a jutalomügyi s tagválasztási előkészületek, az osztály költségvetésének véleményes megállapítása.

30. §. Az igazgató tanács üléseinek tárgyai fentebb (a 26. 27. 28. §§-ok alatt) elő vannak sorolva.

31. §. Az összes ülések tárgyai: gyász- és emlékbeszédek tisztviselők választása, jutalmak odaitélése s új jutalomkérdések kitűzése, munkák iratása s kiadása, az összes Akadémiát illető indítványok, az osztályi s igazgatósági ülésekből áttett ügyek tárgyalása s végleges eldöntése.

32. §. A nagygyűlések tárgyai : az osztályokba s igazgató tanácsba tagok, elnökök, főtitkár, osztálytitkárok választása, az osztályok jelentése alapján jutalmak odaítélése s új jutalomkérdések kitűzése, az igazgató tanács által előterjesztett évi jelentés és költségvetés tárgyalása s végleges helybenhagyása.

A nagygyűlésen a magyar tudományos egyesületek magukat egy-egy tagjok által képviselhetik. E küldöttek a nagygyűléssel kapcsolatban levő osztálytanácskozásokban, szakaik szerint beosztva, véleményt s indítványt is terjeszthetnek elő.

33. §. Hogy a végzéseknak érvényök legyen : az osztályi és igazgatósági ülésekben legalább 9, az összes ülésekben legalább 11, a nagygyűlés üléseiben legalább 25 szavazatos tag jelenléte szükséges.

34. §. Az elsorolt ülések oly ügyeket, melyek folytonos munkásságot vagy bővebb meghányást vagy tervezést igényelnek, bizottságokhoz utasítanak. A bizottságok vagy állandók vagy ideiglenesek.

Az állandó bizottságokra bizonyos folyó munkák és teendők, gyűjtések, nyomozások, könyvkiadások bíztnak. Tagjaikat vagy közvetlenül, vagy az illető osztály ajánlatára, az összes ülés választja, ha szükségesnek látszik, segédtagokul oly szakférfiak közül is, kik nem tagjai az Akadémiának.

Az ideiglenes bizottságokat az illető ülés bizonyos munkák, pályairatok, fontos indítványok, számadások sat. megvizsgálására minden külön alkalommal külön küldi ki, a mennyire lehet saját kebeléből. Teendőik elvégeztével megbízatásuk megszűnik.

35. §. Az ünnepélyes közülés tárgyai : évi jelentés az Akadémia munkásságáról, emlékbeszédek, tudományos és költői művek felolvasása, jutalmak, jutalomkérdések s az új választások kihirdetése.

36. §. Az osztályi, összes és közülések nyilvánosak ; szükség esetében az osztályi és összes ülések zártakká alakúlhatnak.

37. §. Az Akadémia mindennemű ülésében az elnök vagy másodelnök elnököl ; jelen nem létében az elnöklés joga az osztályülésben az osztályelnököt, ez távollevén a legrégibb tiszteleti vagy rendes tagot, összes-ülésben a legrégibb osztályelnököt, igazgatósági

ülésben a legrégibb alapítót, nagygyűlésen a legrégibb tiszteleti tagot illeti. A bizottságok, ha az Akadémia másképp nem rendelkezik, maguk választják elnökeiket.

38. §. Mindenik osztály havonként három osztályülést, az igazgató tanács havonként egy igazgatósági ülést, az összes Akadémia havonként egy összes ülést, évenként pedig egy nagygyűlést s ezzel összekötött ünnepélyes közülést tart; az elnök azonban bármelyik ülést soron kívül is összehívhatja.

VII. FEJEZET.

Tisztségviselők.

39. §. Az elnök az összes Akadémia élén áll; képét viseli hatóságok és magánosok irányában, ügyeit közvetlenül vezérli, szabályai pontos megtartása s határozatai végrehajtása felett őrködik.

40. §. Az elnököt a nagygyűlés, a tiszteleti, rendes és igazgatósági tagok titkos szavazatával, egyszerű többséggel, a belső tagok sorából, három évre választja. A három év leteltével újra megválasztható. A választás Ő Felsége megerősítése alá bocsátandó.

41. §. Az elnököt, gátoltatása esetében, a másodelnök pótolja.

42. §. A másodelnök választása úgy történik, mint az elnöké, s szintén Ő Felsége megerősítése alá bocsátandó.

43. §. Egyik elnöknek Budapesten kell lakni.

44. §. A főtitkár az Akadémia határozatainak a szellemi téren végrehajtója, viszi a nagygyűlés, összes és igazgatósági ülések jegyzőkönyvét, a nagygyűlésen s az összes ülésekben előadóképen működik, folytatja az összes Akadémia levelezését, írja történetét, évi jelentéseit s mindennemű tudósításait, szerkeszti Évkönyveit, ügyel könyvkiadásaira, őrzi levéltárát.

45. §. A főtitkárt a nagygyűlés, a tiszteleti, rendes és igazgatósági tagok titkos szavazatával, egyszerű többséggel, a rendes tagok sorából választja.

46. §. A főtitkár mellé, ajánlata alapján, az elnök segédét nevez ki. A segéd a főtitkár közvetlen rendelkezése alatt áll.

47. §. Az igazgató az Akadémia határozatainak anyagi téren végrehajtója, az igazgató tanács ülésein gazdasági ügyekben

mint előadó működik, készíti, akadémiai végzések alapján, az évi költségvetést, őrökdi az épületek felett. Működéséről az igazgató tanács előtt évenként beszámol.

48. §. Az igazgatót az igazgató tanács, egyszerű többséggel, a belső tagok sorából, választja.

49. §. Az osztálytitkárok, mindenik osztályban egy, az illető osztály előadói, szerkesztik kiadványait, jegyzőkönyveit és tudósításait, viszik az osztálybeli levelezést.

50. §. Az osztálytitkárokat, az illető osztályok ajánlatai alapján, a nagygyűlés, titkos szavazással, egyszerű többséggel, a rendes tagok sorából választja.

51. §. A főkönyvtárnokot az Akadémia ajánlata alapján a gr. Teleki-nemzetség alapító ága nevezi ki a belső tagok sorából, az alkönyvtárnokot, a netáni könyvtártisztet vagy tiszteket közvetlenül, s a gyűjteményőröket az illető osztály ajánlata alapján, az összes ülés, titkos szavazással, egyszerű többséggel, szintén a belső tagok sorából választja.

52. §. Az ügyészt az igazgató tanács nevezi ki.

53. §. Az írnokokat és javítnokokat a főtítkárr ajánlata, a cselédek pedig a főtítkárr és igazgató ajánlata alapján az elnök nevezi ki. Az írnokok és javítnokok közvetlenül a főtítkárnak, a cselédek neki és az igazgatónak vannak alárendelve.

VIII. FEJEZET.

Fizetések és díjak.

54. §. A főtítkárr és segéde, az igazgató, az osztálytitkárok, a könyvtárszemélyzet, a gyűjteményőrök, az ügyész, az írnokok és javítnokok az igazgató tanács által megszabandó s az Akadémia által jóváhagyandó évdíjat kapnak.

55. §. A cselédeknek az igazgató tanács szab bért.

56. §. Mely tisztviselők és cselédek lakjanak az Akadémia épületében, az Akadémia határozza meg.

57. §. A rendes tagoknak, mihelyt a pénztár ereje engedi, ülés pénz jár: még pedig az osztályülések után az illető osztály megjelenő rendes tagjainak, az összes és nagygyűlési ülések után pedig valamennyi megjelenő rendes tagnak.

58. §. Nagyérdemű, de szegénységre jutott rendes tagnak az Akadémia, nagygyűlésen, évi tiszteletdíjt szabhat.

59. §. Azon rendes tagok, kik a jelen alapszabályok fogantatásakor fizetésben állanak, fizetésöket holtig megtartják, üléspénzekben azonban nem részesülnek.

60. §. A tagoknak az Akadémia megbízásából végzett munkálatai, valamint az Akadémia nyomtatványai közé fölvetett dolgozatok díjaztatnak.

IX. FEJEZET.

S z ü n i d ő.

61. §. Az Akadémia július, augusztus és szeptember havában szünetel.

ELŐRAJZA
A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
1868-ki márczius 21-kén
délelőtt 10 órakor
saját diszteremében tartandó
XXVIII-dik
K Ö Z Ü L É S É N E K.

1. Elnöki megnyitó-beszéd. B. EÖTVÖS Józseftől.
2. Titoknoki jelentés az Akadémia munkálkodásáról az 1867. január 31-ki
~~titoknoki jelentés az Akadémia munkálkodásáról az 1867. január 31-ki~~
3. Emlékbeszéd Czuczor Gergely
~~titoknoki jelentés az Akadémia munkálkodásáról az 1867. január 31-ki~~
rendes tag által.
4. A megyék szereplése nemzetünk életében. Történeti értekezés HORVÁTH
Mihály rendes tagtól.
5. Jelentés a lefolyt pályázatok eredményéről s új jutalmak kihirdetése. Ol-
vassa RÓNAY Jácint akad. jegyző.
6. Elnöki zárszó.

Kelt Pesten, az Akadémia 1868. márczius 17-én tartott nagy-
gyűléséből.

Arany János,
titoknok.